

Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (Полтава, 27–28 квітня 2017 р.) / упоряд., і ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава : ПНПУ, 2017. С. 323–326.

3. Що таке компетентнісний підхід у навчанні. URL: <https://nus.org.ua/questions/zo-take-kompetentnisnyj-pidhid-u-navchanni-vidpovidaye-derzhavna-sluzhba-yakosti-osvity/>

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПРАЦЕОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Кондель Володимир Миколайович

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Стаття присвячена особливостям компетентнісного підходу під час підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту при опануванні навчальної дисципліни «Працезахоронна діяльність». Досліджено дані тестування фізичної підготовки населення України та шляхи зміцнення здоров'я молоді. Описано загальні та фахові компетентності, необхідні для подальшої трудової діяльності фахівців з фізичної культури і спорту, та процес формування цих компетентностей при проходженні тем з працезахоронної діяльності. Для об'єктивної оцінки роботи магістрантів запропоновано відповідний розподіл балів за самостійне опрацювання тем і виконання модульних контрольних робіт.*

***Ключові слова:** фізична підготовка, працезахоронна діяльність, компетентнісний підхід, компетентності, фахівці в галузі фізичної культури і спорту.*

Головними завданнями курсу фізичного виховання в системі закладів вищої освіти України є збереження та зміцнення здоров'я молоді, формування всебічного розвитку організму, підтримка фізичної і розумової працездатності, вдосконалення спортивної майстерності осіб, які активно займаються спортом, а також виховання у студентів мотивації до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Крім того, дослідження показали, що регулярні заняття фізичною культурою і спортом допомагають знизити рівень захворюваності на хвороби серцево-судинної системи до 36%, суттєво зменшити негативний вплив на організм людини шкідливих звичок, підвищити рівень стресостійкості, уникнути проявів асоціальної поведінки, сприяти розвитку всіх сфер суспільства. Але за показниками статистичної звітності маємо невтішні результати: у 2019 р. кількість осіб, які активно займалися фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю становила всього 14,7% від загальної чисельності населення України (у 2018 р. – 14,3%, у 2017 – 13,7%). Це в чотири рази менше, ніж у Фінляндії, утричі – ніж у Канаді та вдвічі порівняно з Німеччиною, Японією, США і Францією [6, с. 8]. Тому не дивно, що за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у 2019 році за рівнем здоров'я українці перебували на 93 місці із 169 країн світу [7].

Тестування фізичної підготовки населення України, що проводилося останніми роками, показало, що не впоралися або впоралися незадовільно із тестами 11% вихованців дошкільних закладів освіти, 11% учнів середніх загальноосвітніх закладів, 18% учнів професійно-технічних навчальних закладів, 16,4% студентів закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації і 21,5% – III–IV рівнів акредитації. За станом здоров'я до спеціальних медичних груп належать 13,3% учнів середніх загальноосвітніх закладів, 16,1% учнів професійно-технічних навчальних закладів, 38,3% студентів закладів вищої освіти I–IV рівнів акредитації. Близько 50% учнів середніх загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів, а також близько 85% студентів закладів вищої освіти відвідують

заняття в спеціальних медичних групах, що свідчить про суттєве зменшення з віком і впродовж навчання фізичної підготовки і стану здоров'я учнівської та студентської молоді [6, с. 7-8].

Для вирішення питань, пов'язаних з поліпшенням стану фізичної підготовки, необхідно проаналізувати процеси забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя; процеси виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них; організацію і забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти з підготовки фахівців для системи фізичної культури і спорту [5, с. 5]. Це можливо у процесі підготовки професійно компетентних фахівців, здатних ефективно розв'язувати складні спеціалізовані завдання інноваційного та науково-методичного характеру в галузі фізичної культури і спорту [4, с. 4; 5, с. 5]. Саме тому студенти другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету фізичної культури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) і 017 Фізична культура і спорт), вивчають дисципліну «Працезохоронна діяльність», що дозволяє майбутнім фахівцям опанувати наступні загальні та фахові компетентності, необхідні для їх подальшої трудової діяльності:

- здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивувати людей до досягнення спільної мети;
- здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості;
- здатність до розуміння предметної області та професії, застосування набутих знань у практичних ситуаціях;
- здатність керувати робочими або навчальними процесами у сфері фізичної культури та спорту, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів;
- здатність добирати, використовувати сучасні та ефективні теоретико-методичні і психологічні основи, інноваційні технології та методики у професійній діяльності;
- здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу, зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я у професійній діяльності;
- здатність оцінювати обстановку та планувати заходи захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій за допомогою новітніх теорій, методів і технологій з урахуванням професійної діяльності;
- здатність формувати культуру здорового та безпечного життя;
- здатність застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у професійній діяльності [4, с. 6-7; 5, с. 7-8].

Важливо зазначити, що ці компетентності з працезохоронної діяльності співпадають із засадами державної політики у сфері фізичної культури і спорту, вказаними у статті 4 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [2], а саме:

- визнання фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя;
- забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників та глядачів спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів;
- орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері.

Для реалізації поставлених завдань при викладанні навчальної дисципліни «Працезохоронна діяльність» застосовується компетентнісний підхід, який спрямовує освітній процес на формування та розвиток загальних і фахових компетентностей, якими мають оволодіти майбутні фахівці у галузі фізичної культури і спорту. Цей підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування у магістрантів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання

та досвід у різних ситуаціях, які, як зазначалося раніше, є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних рішень.

Про необхідність використання компетентнісного підходу в процесі підготовки висококваліфікованих фахівців свідчать праці багатьох науковців, які розглядали теоретичні й методичні засади цього підходу в системі вищої та загальної середньої освіти (В. Байденко, Н. Бібік, І. Зимняя, І. Єрмаков, Н. Кузьміна, В. Лозова, О. Пометун, М. Степка, А. Хуторський, В. Хутмаєв та ін.), теоретичні й практичні основи професійної підготовки вчителя фізичної культури до педагогічної діяльності, сутність і специфіку педагогічних умінь, механізми їх формування в професійно-педагогічній підготовці (В. Білогур, М. Віленьський, І. Іваній, Л. Лубишева, А. Матвеев, Л. Сущенко, Б. Шиян та ін.) [1, с. 17; 3, с. 42].

Дослідження науковців показали, що особистісна цінність випускника закладу вищої освіти визначається за рівнем сформованості його професійних компетенцій. Щодо фахівців у галузі фізичної культури і спорту, які незабаром обіймуть відповідні посади (викладач закладу вищої освіти, учитель закладу загальної середньої освіти, викладач професійного навчально-виховного закладу, інструктор-методист з фізичної культури та спорту, керівник секції спортивного напрямку в середній школі, голова спортивного клубу, головний тренер команди, директор оздоровчого, спортивного чи туристичного комплексу, директор навчально-тренувального центру, директор школи (вищої спортивної майстерності, спеціалізованої дитячо-юнацької, спортивно-технічної), начальник команди з виду спорту, тренер-викладач з виду спорту, тренер з виду спорту), їх професійна компетенція має містити як теоретичні знання, так і вміння кваліфіковано застосовувати їх на практиці, виходячи з конкретної ситуації [4, с. 5; 5, с. 6-7]. Саме тому метою вивчення навчальної дисципліни «Працезохоронна діяльність» є формування у магістрантів відповідальності за створення оптимальних умов праці на робочих місцях, здатності вирішувати складні проблеми інноваційного характеру та приймати ефективні рішення у сфері працезохоронної діяльності з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти, а також досягнень науково-технічного прогресу.

Для формування необхідних програмних компетенцій магістранти вирішують питання проблемного характеру щодо організаційно-правових засад, управління та нагляду за працезохоронною діяльністю, характерних нещасних випадків, травматизму під час занять фізичною культурою та спортом, їх профілактики та розслідування, санітарно-гігієнічних умов у фізкультурно-спортивних спорудах, оцінки стану працезохоронної діяльності, професійних захворювань у галузі фізичної культури та спорту, шкідливих та небезпечних професійних чинників під час занять фізичною культурою та спортом, організаційних заходів підвищення рівня працезохоронної діяльності у галузі фізичної культури і спорту. У процесі опанування дисципліни майбутнім фахівцям слід виконати наступні завдання: самостійне опрацювання матеріалу, вирішення питань проблемного характеру; індивідуальна підготовка студентських статей до збірників наукових праць, наприклад, присвячених проблемам спортивного травматизму на змаганнях та тренуваннях і шляхам його запобігання; створення презентацій до виступів з доповідями на конференціях; підготовка до складання підсумкового контролю. Саме якісне виконання самостійної роботи сприятиме підготовці компетентного фахівця у галузі фізичної культури і спорту, здатного приймати нестандартні правильні рішення і нести за них відповідальність.

Ефективність навчального процесу визначається педагогічним моніторингом, тобто, на основі компетентнісного підходу необхідно проводити постійний контроль за рівнем сформованості предметної компетентності майбутнього фахівця. Слід також врахувати, що дисципліна «Працезохоронна діяльність» вивчається магістрантами після опанування ними курсів з методології та організації наукових досліджень, психології старшої та вищої школи, методики фізичного виховання у старшій (профільній) та вищій школі, технології формування культури здоров'я у фізичному вихованні, психофізіології професійної діяльності, менеджменту і маркетингу у фізичній культурі та спорті, методики викладання

спеціалізованих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти, інноваційних технологій у фізичній культурі і спорті, коли майбутні фахівці мають достатнє уявлення щодо умов їх майбутньої професійної діяльності, тому робоча програма дисципліни містить відповідні критерії оцінювання результатів навчання.

Оскільки на вивчення дисципліни «Працезахоронна діяльність» навчальним планом передбачено 90 годин (3 кредити ECTS), з яких 18 годин лекцій (9 тем), 12 годин практичних занять і 60 годин самостійної роботи, запропоновано такий розподіл балів: за самостійне опрацювання шести тем, де є лекції і практичні заняття, і поточний контроль на аудиторних заняттях студент отримує максимум по 10 балів, двох тем – по 7 балів і однієї – 6 балів.

Це означає, що максимально за самостійне опрацювання усіх тем магістрант може отримати 80 балів, за кожно з двох модульних контрольних робіт – по 10 балів, що у підсумку складає 100 балів. Максимальні бали магістрант отримує за повні і глибокі знання, здатність використовувати їх у практичній діяльності, уміння знаходити необхідну інформацію з різних джерел та аналізувати її, робити висновки, узагальнення, розв'язувати проблемні завдання, дискутувати, відстоювати власну думку.

Таким чином, вищенаведені рекомендації щодо розподілу балів сприятимуть не тільки об'єктивному оцінюванню всієї роботи магістрантів, але й підготовці компетентних фахівців у галузі фізичної культури і спорту, здатних застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Білогур В. До проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців в галузі фізичної культури і спорту. *Сучасні соціокультурні практики: компетентнісно-аксіологічний аспект*: збірник статей і матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 10-літтю кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін ПНПУ імені В.Г. Короленка (29-30 березня 2018 р.). Полтава: ПП «Астрая», 2018. С. 15–18.
2. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 14, ст.80) в редакції від 25.07.2021 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
3. Іваній І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. 2013. №1 (21). С. 42–46.
4. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта предметною спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2021. 15 с. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1XtwhBi9hj5F-Vpxmo2LFfnJS6WCIn21Z/view>
5. Освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2021. 17 с. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1D7qO-ZzSHtOpI9MQjULowulrYEv5HMK4/view>
6. Пістун А. І., Пістун І. П., Тубальцева Н. П. Охорона праці в галузі освіти (фізична культура і спорт) : навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2018. 444 с.
7. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : Постанова Кабінет Міністрів України № 1089 від 4 листопада 2020 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>